

ORIXE eta ARANA GOIRIren ERAGINA LIZARDIrengan

Anjel Zelaieta

Lizardik adiskide kutun zuen Orixek, 1922. urterako. Urte honetan, Donapaleura bidaia bat egiten dute, eta Lizardik artikulu polit eta umoretsu baten berbatu zuen «Yoan-Etorria», eta «Uitzi» (Orixek estaltzen duen gotizena) «adiskide miña», «zintzo»... dela dio. Gerotxoago, 1928an, Donostian hitzaldi bat ematen du Orixek, eta Lizardi entzule du. Markiegik ere idatzi izan zuen adiskidetasun horretaz, eta ezagutu aurretik ere «maisuztat zeukatela, adierazi zuen.

Orixek berak ere azaldu izan zuen, 1961ean, Tolosan, inoiz zuzenketaren batzuk egin izan zizkiola. Lizardiren poemak Verdes etxean irarten direnean, Orixek begiratzen ditu poemon zuzen-okerrak. Baina «poesi gaiean bat ere» ez ziola ukitu esaten digu.

Ibartzabalek ordea, garaiko poesi-komentarista berau, eta Zaitegik ere, «Olerki-izkera Orixek eta apaindu zuten» diote. Zehazkiago hitz eginik, Lizardik berak ere, zera esan-go digu: «Orixek eman baitzizkigun beñola ederrak...

Izneurtuz idaztea txaldankeri agiria dela, bertsoak beti dirala txar, beti mintzo aizun».

Zertan izan ote zuen maisutza Orixek Lizardirengan? Gure ustez, gutxienez lau gaitan Lizardik jaso zezakeen zerbait haren-gandik:

1. AZENTUA

Berbaldi luze eta mardulak emanak zituen Orixek azentuari buruz: «Acento Vasco», kasurako, *RIEV*-en 1918an agertu zena, eta «Eusko Olerki Neufritzaz», *Lenengo Euskalegunetarako itzaldiak* (1921, Bilbo) liburuan agertu zena. (Irakastaldi guzti hauen berririk badakar Altunak ere bere tesi doktoralesan). Ez da oso argi ikusiko zein den, azken batez, Orixeren ustea guzti honetan, baina Lizardik zera garbi atera zuela dirudi: «Las estrofas que usamos se han debido introducir por el canto... En el verso rítmico y en la rima son esenciales los acentos intensivos: como nosotros no los tenemos, nuestra métrica no debe estribar en el acento intensivo. Los versos que usamos hoy día sólo valen (...) para cantados, no para declamados.» Orixek herri-moldeetatik askatu egin nahi duela dirudi euskal poesigintza: «... gure euskaljaietako neurtizlariiek egiten dutena...: ori ederki egiña dago; kantatzeko egin bitza neurtitzak nai dunak, alare euskera zapildugabe. Irakurtzeko ordea nik ez dut besterik asmatu, ta ez dut betarik galduko ortan, da enuke nai bestek galtzee ere.»

Hau guztiau Lizardik arretaz irakurria zuelakoan gaude. Baina kontu handiz begiratu beharko litzateke zein neurritan izan zuen eraginik.

2. ERRIMA

Ulerterrazagoa da honetan Orixeren irakatsia: «itzen berdiñ amaitzee, erderaz *rima* diotena, guretako bear al dugu? Beste izkuntza batzutan ere ez dute askok uste itzen atzenkide edo guenkide izate ori edergaí denik: gu gaizki oiturik gaude, eta ez dugu éfaz osotara kenduko oitura au; baño ederik aski baluke gure mintzoak origabe ere: askotan bada estutu egiten du orék ere; ...

Goraberako igikera [Orixerentzat «erritmoa» da] oni yañai bear diogu... neurtiztik egiñen ezpadugu ere.»

Irakatsi honen oihartzunik badago Lizardiren izkribuetan: «Jakiña, neurtiztak eztu berezko, ez bearrezko oskidetasun ori. Gabe ere egin izan dira ta baditezke egin neurtitz eder askoak; agian, ederragoak. Baña, berez bezala, esaldia biurritu gaberik, olerkariaren antzetsuz datorrenean, belarriak, egia esan, eztu ain gaizki artzen».

Errimen, edo «puntuen» (?) kontu honetan, bestalde, bertsolarienak gaintitu egin nahi zirela esan dezakegu, Zaitetik dioen legez: «Gañera itz-kopuru urri ta beartsuak itzen berdin-amaitze urriak ekarri zitun; itz-erorkera geientsuenak errez eta betikoak ziran. (...) Asmo berrien geznari ziran Aitzol'en gizaldiko euskal-olerkariak (...) Beraz, itz-neurtizkera eraberritu bear zuten.» Honetarako, Azkueren hiztegian, «itz yatorrak bildu, ta, erabilliaren erabilliz garbitu, soildu ta egutera ekarri zituten. Orrela, ordurateko olerkietan erabiltzen zan itz-eli urritxoa ugaldu zan.

Itzak ugaldu ondoren, itz-erorkera ere asko ugaldu ta aberastu zuten (...) itz erorkerari garrantzi aundia eman zioten eta itz-erorkera zail, bakan eta oitu-ezen irrika ari ziran.» (Honen frogagarri bezala, Lizardiren bertso-sail bi ematen ditu).

3. AGLUTINAZIOA

Begira zer dioen Orixek «aglutinazioaz»: «Otro punto de nuestra gramática que se puede explicar por la prosodia, es la aglutinación. Es tendencia general en el vasco la de aglutinar elementos que en la forma flexional o equivalente a la flexional son perfectamente vascos. Pongamos, por ejemplo, la palabra *basajaun* (...). Esta palabra es resultante de *basoko jaun* ó *basoaren jaun* perdido el sufijo correspondiente al genitivo *ren* ó *ko*». *Prosodia* horretaz hitz egingo du berriz ere. Eta «aglutinazio» hori hitz (?) biren elkartzeaz gora ere badoa: «Lo de aglutinar varias oraciones y frases seguidas que llaman aglutinación polisintética es también conocido entre nosotros. ¿Qué tendrá que ver la prosodia en este fenómeno? Según lo he experimentado al componer, aunque á veces sea por tendencia á sintetizar el pensamiento, es que el oído tiende á

apresurar la melodía en aquellos casos sobre todo en que halla trabas, ó quiere aunque no las encuentre, adelantarse á cerrar el período por lo largo que resultaría quizá éste con las formas ordinarias (...) siempre tendremos aglutinación además de la abundante flexión, principalmente verbal de que gozamos» (...). Eta gehitzen du aurreratxoago: «la flexión es perfectible en sus formas» (...). «En el valle de Ulzama, si la memoria no me es infiel, he oído á algunos *tor da* en vez de *etorri da*; *kar dit* por *ekarri dit* (...). No es que *ekarri* venga de *kar*, ni *etorri* de *tor* (...) sino viceversa. La explicación está en la misma prosodia degenerada de los que hablan de ese modo. Transforman el acento tónico en intensivo, de lo cual se sigue la elipsis y la agrupación de más consonantes alrededor de él».

Beste behin ere ekiten dio Orixek «aglutinazioaren» arazo honi. Euskararengan ikusten duen lege hau azaltzeko, exenplu argi bat jartzen du: «Camoesek esan zuun Adanastofez: “a boca negra, os dentes amarelhos”». Aboa beltz eta ortzak [*sic*] ori. Areak itz ayetan esana, ¿ez al dugu bitan bakañik obeki esanen? aobelz, ortzori?». Aglutinazioak, exenpluak ezin argiago adierazten duenez, «luzeagotik», laburragora egin du. Adibide gehiago ere jartzen du, baina nahikoa dateke.

Garaiko komentaristak ere kargutu ziren legez, Lizardik biziki maite izango du joera «laburtzaile» hori. Aitzolek, Orixe bera aipatuz, «Pinceladas felicísimas son por ejemplo —idatzi zuen—, “kabigai-lor”, “carga de materiales para construir el nido”, “itxaron-kabi”, “nido de esperanza”... y numerosas más, que pudieran citarse, mientras otras son sensaciones que no son para percibidas por la visión sino por otras potencias. Así v.g. “urundu bearaka”, “impulso hacia la lejanía”; “bidazti-nai”, (sombra) “acogedora del caminante”». Agirrek ere uste berberak azaldu zituen: «Irudi asko darabilzki. Zuuñ, ordea. Tximistaren gisan argizatzen dizkigute begiak. Egunsentiko lenengo argi-txiñistak bezala. Laburki, ukigarri. “Suzko itxaso” deitzen dio mudari. “Ufe-zauri” eguzkiari (...). Laburtu ta giartu-beařak, ořatik, iluntasunera darama maiz».

Aglutinazio edo, Agirrereren hitzez esateko, «giartu-beařak», eraman zuen, seguraski zenbait -a mugatzaile kentzera, bokal epentetikoak baztertzera, etabar.

Aglutinazioaren lege hau, euskararen joera jator eta oinarrizkotzat ematen zen garai hartan. Aitzolek «peculiar genio sintético y expresivo», zioen. Guztiz argigarri egiten zaigu, honetaz, Ibar jaunak idatzia: «No faltarán quienes imaginen que «Orixe» abusa aquí arbitrariamente de la elipsis. Aconsejamos a los tales que se tomen el trabajo y el placer de hojear el curioso poema histórico- anecdótico de Hiribarren, publicado en Bayona en 1853 bajo el mismo título «*Euskaldunak*». Salta a los ojos la semejanza de las dos obras en lo que atañe al laconismo de la frase, y concretamente a la *omisión del verbo y del artículo*». Eta Orixek ez zuela Hiribarren—en lana ezagutzen azaldu ondoren, bukatzen du: «¿Será muy aventurado atribuir la coincidencia de ambos poetas a la *común posesión del mismo genio estético y euskaldún?*» (Azkuek ere, hitz—konposaketaren arima, elipsia zela azalduz hainbat paia idatzi zituena).

Lizardik, bada, Orixerengandik, eta garaiko girotik, jaso zuen «aglutinazioaren» legea. Baina Lizardirentzat badagoke beste arrazoï bat ere. Aurreko horrekin doa, baina estetikoagoa (?) da, zelanbait esateko. Garai honetan indar bizia duen *poesía pura* delako hori eta Lizardik hainbeste maite duen «konzisismo» delakoa.

4. EPIKA

Mintzatuak gara, jadanik ere, Lizardi eta Natura delako gaiatz. Oraingoan, baina, Lizardiren iturriak begiratzen ari garelarik, jakin nahi dugu, ahal den neurrian, noraino agertzen den Natura Lizardiren poemagintzan maite zuelako, eta noraino, ostera, ager daitekeen, garai hartako gai erabilgarria zelako. Orixek dioen legez, Lizardi «mendirako (...) griñatua» zen. Eta horregatik Natura «pintatu»? Ez al dugu *post hoc, ergo propter hoc* ezarriko hemen ere?

Orixek, 1921ean, planteiatzen zuen: «Gure oiturak ez al diren g: ugari edera? Eri bakoitzak badiñu bereek eta bai guk ere geroak; añaena izkuntza da, ta egokiena alare; baño izkuntza berbera duten bi eñik ere ¿ez al dute edergai berezirik beren oituretan? Bai guk ere (...). Segidan, eta exenplu bezala, «indarketa» aipatzen du; era berean, «aíaunketa», «aizkora»... Eta hori berori jorratu ere

egin zuen, batipat, Orixek. Eta, gerotxoago, galdetzen du: «¿Ez ote da gutarteen baten bat egiñalak egiten asiko? Baliñteke. Nion bezala bada, eñi orok eta izkuntza orok badu bere aroa ta giroa. Ederki zion Hegelek: eñi batek bere izan-ustee guda-eresin edo *poesi epican* agertzen du auñenekoz: beragatik basa-bizitzetik aterata bere buruuren bizitza erakutsi-gai deneen, orduuntxe dator guda-eresii. (...) Ate-aldera yo beaugu eresiin, asteko beñipein; ez geron baitan sartu, ez bañeneratu, ez zorabildu: gure indarlariik bezala gure ereslariik ere sendo izan bear dute. (...) Nere aburuu au da. *Asieratik asi bear dela*, ta emendik asi obe dugula». Noraino ez ote zuen asmo hau gidari Lizardik, Orixek hain «adiskide» eta «irakasle» zuelarik?

Badio Orixek aurreratxoago: «guk eñoma-ìpui edo beñi-ìpui izendatu genezazkenak. ¿Olorarik ez al zaigu sori? Ez diot ezetz, baño *auñenago dire egiñek eta egiñek*, ipuiek baño» (Azpimarka, gurea da). Orixerentzat aurrengoetariko legea da azken hori: «Gauzai ondo begiratu, beñiz begiratu, safi begiratu, ta ola asma-tzen dira egiak. (...) Udalena, uda, udazkena ta negua, eguna ta gaua, guziok ikusi ditugu, baña zenbaitek, zer egiten dute oietaz olerki bat egin bear ta? (...) Nondik artu du olerkari onak bere eguna, gaua, udalena, udazkena? — Gauzetatik beretatik. (...) Gauzekin berakin artu-èmana bear da, ondo ezagutzeko».

Zelanbait, Lizardik Orixeren eskari batzuei erantzuten ziela-koan gaude gu. Ez da, edo ez da soil-soilik, «enamorado de Dios y de la naturaleza», *Euzkerea-k*, Lizardi joan zitzaigunean, idatzi zuen bezala. Edonola ere, komentariestentzat garbi dagoena, «Lizardi idolatra a la naturaleza» da. Edo, «ha triunfado en la descripción del paisaje vasco, cuya belleza le ha cautivado», Villasantek dioenez.

Hala ere, berriro galdetu nahi dugu, ea ez ote zegoen «maisua-ren irakatsirik». Ea, eta zein neurritan, ez ote zuen bide hori jorratu garaiko prezeptibak eskatzen ziolako. Kasualitate hutsa ote da, Lizardiren aurrekotxoak ere, Natura-zale izatea? Lizardiren aurrekotxoak diogunean, Novezentistak esan nahi dugu. «Es interesante —dio Díaz Plaja-k— caracterizar el período novecentista como el del ascenso del aprendizaje del mirar. El contorno de las cosas físicas está hecho para que lo saboreemos golosamente. (...) De

acuerdo con el aprendizaje impuesto por Cèzanne, lo que aporta de fundamental el período que estamos estudiando, es un nuevo aprendizaje del arte de mirar. (...) La manera nueva de ver el mundo, de aproximarse a las cosas, tiene un origen en la historia del arte: se llama Paul Cèzanne. (...) Se diría, pues, que con este aprendizaje, con este «nuevo ver» las cosas, a la Humanidad se le ha despertado una formidable hambre de mirar; una fervorosa voluntad de ver el mundo, con la gozosa posesión de su superficie, de su múltiple apariencia que alcanza, precisamente, en los “años veinte” su “climax”».

Dena den, esan dezagun, bukatzeko, Lizardik jasotzen duen Natura, bere begiez ikusia dela. «Biotz–begietan zatzaidate sortu», dio sarrera–gisa. Edo «Urte–giroak ene begian». Orixek deigarriro zehaztu eta garbi utzi nahi du Lizardik ezagutu eta jaso Natura, *erreal*a dela: «Bestela, zuzen ateraten giñan mendira, etxe–atzetik tren–bidea utzita. Txelaiaren eskubitara, azkenean, arkaitz bakarti bat Rio de Janeiro’ko azukre–opillaren antzekoa, bere txikian. An asten zan aldapa zearra, aski pikoa, ezkerretara eta biurgune bat eginda, eskubitara beste ainbestetsu. Goraxeago baserri bat: Arane, ondoan iturri batekin. Iturri ari nik urde–iturri izena ipiñi nion, ura etenka, tarteka bialtzen baitzun. Oraindik goraxeago beste baserri bat: Bereterbide. An gurdibide zelaiagoa utzi Mutitegi aldera, ta aldapa gora asten giñan bidetxurretik. Aldapa bere basotxoarekin, eta aldapa gaiñean, bereala, zuzen, “gurdibide bakan–ibill” ua, untzez eta larrostoz apaindua. “Gurdibide bakan–ibill ertzetan, masusta (beste nunbait untza) dago loretan”. Bertantxe, ezkerretara, bide ertzean, pago–ondo bat erakutsi zidan, osto guziak erorita oraindik bi orri igar jaiki nai ezik zeuzkanak: “nola oi baituten neskazar ezin–etsiak”. Aurreraxeago, ezkerretara, “sagasti zuria, inguma atsedentokia iduri, elurte arian geldia”. Oraindik aurreraxeago soilgune bat, gu biok eseritzen giñaneko tokia. Ezkerretara ua ere, ta Urkizu aldera begira. Tartean arru aundi bat ura baso ederrarekin: udazkenean “tarteka gorri garoa”. Erakutsiko nizueke nun agertu zitzaion Itzala, “basoaren ume yaukala”. Lau urte–giro oietan ez da batere xeetasunik nik ikusi ez dudarik».

Hitz batez esateko, Lizardik «egiazko gertaera»k baino ez ditu

ematen. «Ez dago esan bearrik ere; olako bizitasunik ez dute ematen bestek idatzitako liburuen argitasunak».

(Edonola ere, Orixek natura «begiratu» egiten duen bezala, Lizardik naturarengana bere barne-arazoak «bulkatu» egiten dituela esango genuke: lirikoa da).

* * *

Lizardiren iturriak arakaeran, ezin da ahaztu, Aranak izan zezakeen eragina. Badakigu Aranak egin zuela abertzale eta, esker onez, poema bat eskaini ziola: «Gure mintzo», *Biotz-Begietan* bildumaren azkena, «Arana-Goiri'ren oroiz ta eskañez» opariaz. Hiru maisutza izan zituen Aranak, Leizaolaren ustez: poesizaletasuna, garbizaletasuna eta bertso libreak. Alderdi honetatik, hau da, «desde el punto de vista del euskera, se puede y se debe hablar de antes y después de Sabino» esaten du Mitxelena. Baina Sabinoren eragina indartsuagoa da. Leizaolarentzat, «las cualidades de la nueva poesía» Sabinorengan oinarritzen dira. Aipatu nahi diren berezitasunak, metrika eta poetikari buruzkoak dira.

Arazo hau begiratzean, benetan interesgarria da *Euzkerea* aldizkariaren oharra: «Con el propósito de unificar las reglas métricas y atendiendo a la exactitud y conveniencia de las preconizadas por nuestro Maestro Arana-Goiri'ta Sabin en su magnífica obra titulada "Lecciones de Ortografía del Euzkera Bizkaino", la entidad organizadora del acto recomienda a los concursantes se atengan en un todo a ellas». Eta aurreratxoago: «Nos complace sobremanera el acuerdo, por lo que tiene de acertado y por lo que tiene de reparador». Dei hau, «Euskaltzaleak»ek antolaturiko poesi sariketa iragartzeko egiten zen, eta poesi sariketa hau, Mourlane Mitxelena, Lauaxeta eta Orixe jaunek epaitua, Lizardik irabazi zuen, «Baso Itzal» poemarekin. Azalarekiko Sabinoren maisutza hau, Sarasolak estudiatu berria du.

Aranaren aipaturiko lanaren seigarren atala, «La fonética en el metro del verso» da. Gutxienez ondoko legeok begi onez ikusi zituela Lizardik, dirudi: sinalefak eta lizentziak.

Metrika kontuetan jaramon gehiago egin ziolakoan gaude, garbizale joeran baino. Poema bat, behinik behin, «Bizia lo» hain zuzen ere, Arana-Goiriren «Askatasun-eguzkija» delakoaren neurri berberean egin ere, egin zuen.

A.Z.

Bibliografia

AGIRRE, J.M. («LIZARDI»): *Biotz-Begietan*, Bilbo, 1932. *Itz-lauz*, Donostia, 1934.

AGIRRE, T.: «Gure olerkariak», in: *Yakintza*, 1933.

ALTUNA, P.: *Versificación de Dechepare*, Bilbo, 1979.

ARANA GOIRI, S.: «La fonética en el metro del verso», in: *Obras Completas*, Buenos Aires, 1965.

ARIZTIMUÑO, J. de: «El poeta J. M. Agirre», in: *Yakintza*, 1930.

ARTETXE, J.: «Olerkari neurkoia», in: *Egan* 1953, 1-4.

DIAZ PLAJA, G.: *Estructura y sentido del Novecentismo español*, Madrid, 1975.

ZAITEGI, J. (ETXETXO): «Aitzol'en Gizaldia», in: *Euzko-Gogo*, 1950, I.

Euzkerea (Bilbon ateratzen zen aldizkaria): *Ikus* 1933, III, 307.ean.

GOIKOETXEA, J. I. («GAZTELU»): «Orixe-ren bizi-berri laburra», in: ORIXE: *Euskaldunak poema eta Olerki guziak*, 1972.

IBAR: *Genio y lengua*, Tolosa, 1935.

IBARTZABAL: «Lizardi'tar Xabier», in: *Euzko-Gogo*, 1950, I.

LEIZAOLA, J. M.: *Estudios sobre poesía vasca*, Buenos Aires, 1951.

ORMAETXEA, N. («ORIXE»): «Lizardi», in: *Oleri*. «Lizardi'ren azken-olerkiak», in: *Yakintza* 1933, XI-XII. «Acento Vasco», in: *RIEV* 1918, IX. *Le-nengo euskalegunetako itzaldiak*, Bilbo, 1921.

SARASOLA, I.: «Lizardiren poemagintzako alde formalen estudio baterako», in: *Homenaje a Julio Caro Baroja*, Madrid, 1978.

VILLASANTE, L.: «Lizardi en la Literatura», in: *Fontes Linguae Vasconum*.

LA INFLUENCIA DE ORIXE Y ARANA-GOIRI EN LIZARDI
L'INFLUENCE D'ORIXE ET D'ARANA-GOIRI SUR LIZARDI

Existen numerosos testimonios de la amistad entre Orixé y Lizardi. Al parecer, Orixé incluso introdujo algunas correcciones en los poemas de Lizardi, que reconocía en él un maestro. Esta influencia se puede concretar en cuatro temas.

1. **El acento.** Orixé se ocupó del acento vasco en prosa y en verso. En Lizardi, no sabemos hasta qué punto influenciado por su amigo, hallamos afirmaciones similares a las de Orixé: el euskara no posee acento intensivo; por ello «nuestra métrica no debe estribar en el acento intensivo».

2. **La rima.** Orixé y Lizardi coinciden en que la rima no es algo que necesariamente deba ir ligada al verso. Desde otro punto de vista, como atestigua Zaitegi, se intentó enriquecer y superar la rima de los bersolaris.

3. **La aglutinación.** Orixé trató el fenómeno de la aglutinación en el euskara en diversas ocasiones. Según él, es tendencia general en el vasco aglutinar no sólo palabras, sino también varias oraciones y frases. Otros autores contemporáneos o anteriores (Hiribarren, Aitzol, etc.) y con ellos Lizardi, coinciden en señalar este «genio sintético» del euskara. Lizardi que busca afanosamente este «concisismo» de la frase hace una valoración estética de la aglutinación en la poesía.

4. **La épica.** En sus reflexiones sobre la poesía, Orixé invita a tratar como tema poético, las costumbres, los juegos, etc. variados de nuestros pueblos; invita a mirar las cosas, la naturaleza con detención. Lizardi, para todos los críticos ha sido un enamorado de la naturaleza; describe maravillosamente la belleza del paisaje vasco. Pero este amor a la naturaleza no es exclusivo de Lizardi. El tema de la naturaleza emerge con fuerza, precisamente, entre los novecentistas. Lizardi se vió probablemente influenciado por la corriente en boga. Por otra parte, la naturaleza que describe Lizardi, es la que ha mirado y contemplado con sus propios ojos, la naturaleza real. Pero si Orixé «mira» la naturaleza, Lizardi vuelca en ella todo su mundo interior. Lizardi es lírico.

No se ha de olvidar tampoco la influencia de Arana-Goiri en Lizardi. La influencia de Sabino Arana en el euskara va más allá de la ortografía o de la pureza del lenguaje, hasta la poesía (métrica, etc.). Por ejemplo se recomendaban vivamente sus normas en las bases del concurso literario ganado precisamente por Lizardi con el poema «Baso itzal». Parece que Lizardi le siguió más en cuestiones de métrica (al menos en la normativa sobre «sinalefas» y licencias) que en sus preocupaciones puristas.

Nombreux sont les témoignages prouvant l'amitié entre Orixé et Lizardi. Il paraît même que le premier apporta quelques corrections aux poèmes de Lizardi, celui-ci reconnaissant en Orixé un maître. Cette influence apparaît concrètement dans les quatre points suivants.

1. **L'accent.** Orixé étudia l'accent basque dans la prose et dans le vers. Chez Lizardi, nous ne savons pas jusqu'à quel point influencé par son ami, nous trouvons

des affirmations semblables à celles d'Orixe: l'euskara ne possède pas d'accent intensif; c'est pourquoi «notre métrique ne doit pas s'appuyer sur l'accent intensif».

2. **La rime.** Orixe et Lizardi sont d'accord sur le fait que la rime ne doit pas nécessairement être liée au vers. D'un autre point de vue, comme le montre Zaitegi, on essaya d'enrichir et d'améliorer la rime des bertularis.

3. **L'agglutination.** Orixe traite à plusieurs reprises le phénomène de l'agglutination en euskara. D'après lui, l'euskara tend d'une façon générale à agglutiner non seulement des mots mais aussi des propositions et des phrases. D'autres auteurs contemporains ou antérieurs (Hiribarren, Aitzol etc.) et parmi eux Lizardi signalent tous ce «génie synthétique» de l'euskara. Lizardi qui recherche ardemment cette concision de la phrase fait une appréciation esthétique de l'agglutination dans la poésie.

4. **La poésie épique.** Dans ses réflexions sur la poésie, Orixe nous invite à traiter comme thème poétique, les coutumes, les jeux... si variés de nos villages; il nous invite à jeter un regard attentif sur les choses, la nature. Lizardi, de son côté, a été pour tous les critiques un amoureux de la nature; ainsi, décrit-il merveilleusement la beauté du paysage basque. Mais cet amour de la nature n'est pas exclusif à Lizardi. Le thème de la nature émerge avec force, précisément, parmi les écrivains du début du siècle et Lizardi a probablement été influencé par ce courant en vogue. D'autre part, la nature décrite par Lizardi est celle qu'il a regardé et contemplé de ses propres yeux, la nature réelle. A la différence d'Orixe qui «regarde» la nature, Lizardi y déverse tout son monde intérieur. Lizardi est un lyrique.

Il ne faut pas non plus oublier l'influence d'Arana-Goiri sur Lizardi. L'influence de Sabino Arana dans l'euskara dépasse l'orthographe et la pureté de la langue et touche même la poésie (la métrique, etc.). Par exemple, ses normes étaient vivement recommandées dans les bases du concours littéraire gagné précisément par Lizardi avec le poème «Baso itzal». Il semble que Lizardi ait suivi d'avantage Arana-Goiri dans des questions de métrique (du moins dans les normes sur les synalèphes et les licences) que dans ses préoccupations puristes.